

Komunikat Fundacji Odpowiedzialna Polityka

w związku z wyborami prezydenckich zarządzonymi na dzień 10 maja 2020 r. oraz proponowanymi zmianami w prawie wyborczym

1. Ocena sytuacji na moment uchwalenia Ustawy „hybrydowej” przez Sejm w dniu 12 maja 2020 r.

Głosowanie w zarządzonych na 10 maja 2020 r. wyborach prezydenckich nie odbyło się ponieważ nie zostało właściwie przygotowane i zorganizowane przez organy państwa odpowiedzialne za ten proces zgodnie z tzw. Ustawą Kopertową z dnia 8 maja br.¹. Nieprzygotowanie przejawiało się m.in. w braku kart do głosowania oraz braku odpowiednich komisji wyborczych odpowiedzialnych za przyjmowanie i liczenie głosów. Sytuacja ta stworzyła zagrożenie dla realizacji postanowienia wynikającego z art. 128 ust. 2 Konstytucji, zobowiązującego do przeprowadzenia wyborów prezydenckich w okresie pomiędzy 100 a 75 dniem przed upływem kadencji urzędującego prezydenta i wyznaczenie dnia głosowania na dzień wolny od pracy przypadający w tym okresie.²

Państwowa Komisja Wyborcza (PKW) podjęła w dniu 10 maja 2020 r. uchwałę w sprawie stwierdzenia braku możliwości głosowania na kandydatów w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej³. Uchwała weszła w życie z dniem ogłoszenia i została przedstawiona przez przewodniczącego PKW jako kończąca proces wyborów Prezydenta RP, wyznaczonych na 10 maja br.⁴

PKW uznała, że zaistniała 10 maja sytuacja organizacyjnego nieprzygotowania dnia głosowania, a w konsekwencji uniemożliwienie wyborcom oddania głosu, *równoważna jest w skutkach z przewidzianym w art. 293 § 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy brakiem możliwości głosowania ze względu na brak kandydatów*. Przyjęcie takiej interpretacji pozwala na zastosowanie art. 293 par. 2 Kodeksu Wyborczego (KW), który mówi o ponownym zarządzaniu wyborów przez Marszałka Sejmu w sytuacji braku kandydatów lub jeśli jest tylko jeden kandydat i *nie później niż w 14 dni od dnia ogłoszenia wymaganej uchwały Państwowej Komisji Wyborczej w Dzienniku Ustaw*.

W dniu 11 maja, Sąd Najwyższy (SN) wydał komunikat w sprawie protestów wyborczych, w którym podkreślił, że SN rozpatruje protesty przeciwko wyborowi prezydenta dopiero po podaniu wyników wyborów do publicznej wiadomości przez PKW, oraz że uchwała PKW z dnia 10 maja (wspomniana powyżej), *„nie jest tożsama z uchwałą, na podstawie której następuje podanie wyników wyborów do publicznej wiadomości przez Państwową Komisję Wyborczą”*.⁵

¹ Zobacz Komunikat FOP z dnia 11 maja 2020

² Ostatnim dniem może być niedziela, 17 maja 2020, lub sobota, 23 maja (o ile będzie ogłoszona dniem wolnym od pracy)

³ Uchwała PKW nr 129/2020 z dnia 10 maja w sprawie stwierdzenia braku możliwości głosowania na kandydatów w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej

⁴ <https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/polska/marciniak-po-uchwale-pkw-marsza%C5%82ek-sejmu-ma-14-dni-na-zarz%C4%85dzenie-terminu-wybor%C3%B3w/ar-BB13Sm68>

⁵ Komunikat SN, 11 maja 2020 (http://www.sn.pl/aktualnosci/SitePages/Wydarzenia.aspx?ItemSID=653-0dc69815-3ade-42fa-bbb8-549c3c6969c5&ListName=Wydarzenia&fbclid=IwAR3xNUWT9is59DZomm64XyfvMkROI2a8WYX9S4TdwQdesAaM_AKqQV0VgLB8)

Zaistniałe zdarzenia stworzyły sytuację, w której przewidziane w Konstytucji terminy przeprowadzenia wyborów prezydenckich nie zostały dotrzymane⁶ oraz sytuację niepewności prawnej w odniesieniu do możliwości ich przeprowadzenia zgodnie z przewidzianymi w Konstytucji i Kodeksie wyborczym wymaganiami, np. terminu rejestracji komitetów wyborczych, okresu zbierania podpisów wymaganych do rejestracji kandydatów, czasu tworzenia komisji wyborczych czy warunków przeprowadzenia kampanii informacyjnej dla wyborców. Rozwiązanie przyjęte przez PKW w uchwale z 10 maja pozwala Marszałkowi Sejmu na wyznaczenie nowych wyborów w ramach uregulowań wynikających z KW, art. 293 par. 2, ale termin na wyznaczenie nowych wyborów biegnie od momentu ogłoszeniu uchwały PKW w Dzienniku Ustaw, co nie nastąpiło do czasu wydania niniejszego Komunikatu.

Przyjęta interpretacja nie rozwiązuje także kwestii niedokończenia procesu wyboru prezydenta w ogłoszonym na 10 maja 2020 r. terminie, co oznaczało pozbawienie wyborców prawa oddania głosu i prawa złożenia protestu wyborczego oraz niemożność ogłoszenia wyników wyborów w terminie przewidzianym przez Konstytucję. Przyzwala też na domniemanie, że niedotrzymanie terminów konstytucyjnych nie stanowi naruszenia prawa. Utrzymanie takiej linii interpretacyjnej może stanowić poważne zagrożenie dla legitymizacji wyników przyszłych wyborów oraz, przede wszystkim, stwarza dla władzy wykonawczej możliwość wpływania w przyszłości na termin wyborów z pominięciem uregulowań konstytucyjnych, decyzji ustawodawczych oraz orzeczeń sądowych.⁷

2. Ustawa „hybrydowa” - projekt

Jeden dzień po dniu głosowania w zarządzonych na 10 maja wyborach prezydenckich, w którym to głosowaniu wyborcy nie mogli oddać głosu z powodu nieprzygotowania prawnego i organizacyjnego, w Sejmie złożony został poselski projekt nowej ustawy (tzw. Ustawy „hybrydowej”) o *szczególnych zasadach organizacji wyborów powszechnych na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych w 2020 r z możliwością głosowania korespondencyjnego*⁸, uzupełniony następnego dnia, 12 maja, auto-poprawką⁹. Projekt zmienia obowiązującą od 9 maja (przez 2 dni) tzw. Ustawę Kopertową poprzez wycofanie regulacji pozwalających wyłącznie na głosowanie korespondencyjne i wprowadzenie systemu głosowania mieszanego, łączącego głosowanie tradycyjne, w lokalach wyborczych, z głosowaniem korespondencyjnym. Projekt został przyjęty przez Sejm w dniu 12 maja i przesłany do Senatu.

Projekt tzw. Ustawy „hybrydowej”, chociaż wprowadza szereg rozwiązań poprawiających jakość tych, które obowiązują obecnie zgodnie z tzw. Ustawą Kopertową, zawiera również szereg propozycji mogących mieć negatywny wpływ na przebieg procesu wyborczego.¹⁰ Ponadto, tzw. Ustawa ‘hybrydowa’ jest rozpatrywana w sytuacji, w której termin i formy przeprowadzenia głosowania na urząd Prezydenta RP nie zostały nadal wyznaczone zgodnie z wymaganiami wynikającymi z Konstytucji¹¹ i Kodeksu wyborczego¹². Tworzy to

⁶ Uchwała PKW z dnia 10 maja 2020 wyklucza możliwość ich przeprowadzenia w konstytucyjnym terminie nie później niż 23 maja 2020 roku

⁷ Art. 293, par. 2 KW stanowi, że nowe wybory mogą być ogłoszone dopiero po opublikowaniu uchwały PKW, zamykającej poprzedni proces wyborczy, w Dzienniku Ustaw – jako, że w chwili obecnej uchwała PKW nadal nie została opublikowana, stwarza to wrażenie, że Prezes Rady Ministrów, odpowiedzialny za publikację ukazujące się w Dzienniku Ustaw, ma wyłączny wpływ na termin nowych wyborów i nie podlega w tym względzie żadnej kontroli.

⁸ Sejm, druk nr 368 z dnia 11 maja 2020

⁹ Sejm, druk nr 368-A z dnia 12 maja 2020

¹⁰ Fundacja ustosunkuje się do tych propozycji w osobnym dokumencie

¹¹ Art. 128, ust. 2 Konstytucji

¹² Art. 293, par. 2 KW

sytuację chaosu prawnego, zwiększa nieufność i dezorientację wyborców oraz osłabia zaufanie do systemu prawnego oraz do samego procesu wyborczego.

Istniejąca sytuacja, mająca swoje źródła w kompulsywnych zmianach prawa wyborczego w okresie ostatnich 6 tygodni przed wyznaczonym na 10 maja br. dniem wyborów, oraz proponowane rozwiązania, w połączeniu z formą i czasem ich wprowadzania, dają podstawę do zaniepokojenia jakością stanowionego w Polsce prawa wyborczego i konstytucyjnością wprowadzanych rozwiązań. Wydają się też wskazywać, że celem rozpatrywanych zmian może nie być przybliżenie przepisów polskiego prawa wyborczego do standardów międzynarodowych przyjętych w państwach demokratycznych, ale dostosowanie ich do chwilowych potrzeb wiodących frakcji politycznych, zainteresowanych osiągnięciem doraźnych celów politycznych.

Jako społeczni obserwatorzy procesu wyborczego chcielibyśmy zwrócić uwagę, że podejście do zmian w prawie wyborczym oparte na bieżących celach politycznych może prowadzić do dalszej erozji jakości polskiego prawa wyborczego i do osłabienia zaufania społecznego do rezultatów wyborów, a tym samym do osłabienia legitymizacji wybieralnych organów administracji państwowej.

3. Plany Fundacji Odpowiedzialna Polityka

Fundacja planuje kontynuowanie obserwacji przebiegu obecnego procesu wyborczego oraz nowego procesu wyborów Prezydenta od momentu jego zapoczątkowania. W najbliższym czasie opublikujemy opinię dotyczącą tzw. "ustawy hybrydowej", a po ogłoszeniu terminu nowych wyborów rozpoczniemy działanie misji obserwacyjnej, w tym rekrutację społecznych obserwatorów wyborów.